

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті розглянуто ефективність бюджетної політики в Україні на сучасному етапі, окреслено необхідність її підвищення та визначено заходи з вдосконалення процесу формування місцевих бюджетів.

Efficiency of fiscal policy is considered in Ukraine on the modern stage, outlined necessity of its increase and certainly measures on perfection of process of forming of local budgets.

Ключові слова: бюджетна система, бюджетна політика, місцевий бюджет, бюджетний кодекс, фінансові ресурси, доходи місцевого бюджету.

Постановка проблеми. У період політичних дискусій та загострення соціально-економічних проблем в Україні надзвичайно актуальним є підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави. В Україні триває процес становлення національної фінансової системи. Важливою складовою цього процесу є відродження місцевих фінансів як об'єктивної економічної реальності, властивої фінансовим системам усіх сучасних цивілізованих держав, що пов'язано з радикальною зміною концепції державної влади. У сучасних умовах неабиякого значення набуває використання місцевих бюджетів як найдієвішого інструменту управління економікою і важливої основи фінансового забезпечення повноважень держави та місцевих органів влади у процесі виконання конституційних повноважень. Побудова ефективної моделі розвитку економіки ринкового типу потребує теоретичного переосмислення і практичного дослідження фінансових ресурсів місцевих органів влади, визначення напрямів реструктуризації доходів бюджету й визначення їхньої ролі у збалансованому розвитку зобов'язань та фінансових можливостей держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням окремих аспектів бюджетної політики присвячені праці як вітчизняних так і зарубіжних науковців й практиків, зокрема: С. Буковинського, Л. Василенка, Ю. Ганущака, Т. Гладченко, А. Даниленка, Є. Жовтяка, О. Кириленко, І. Когута, С. Колодій, В. Кравченка, С. Логвіновської, І. Луніної, К. Павлюк, В. Федосова, С. Юрія, Н. Яценко та інших.

Серед вітчизняних вчених, що займаються проблемами формування і використання коштів місцевих бюджетів, варто назвати Барановського О., Федосова В., Опаріна В.М., Єханурова Ю., Кириленко О.П., Жибер Т.В., Кравченко В.І. та ін. Питання фінансового забезпечення місцевих бюджетів перебувають у полі зору вітчизняних науковців і практиків, зокрема Сунцової О.О., Луніної І.О., Чікіті І.Б. та ін.

Постановка завдання. Складність і багатоаспектність низки теоретичних і практичних питань формування місцевих бюджетів в умовах демократизації суспільства, об'єктивна необхідність наукового осмислення і комплексного аналізу проблем розвитку бюджетної системи України визначили вибір теми, мету та завдання дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування місцевих фінансів, як і всієї фінансової системи України, відбувається в жорстких умовах. Це гальмує процес становлення основ фінансової автономії місцевих органів влади. В даний час регіональні фінанси знаходяться в незадовільному стані.

Фінансові проблеми місцевої влади набули великої гостроти. Хронічна нестача грошей, фінансових ресурсів у органів місцевого самоврядування та нестабільність їхніх доходних джерел стали проблемою справді загальнодержавної ваги. Як наслідок, на місцях не вирішуються найболючіші життєві проблеми людей, занепадають міське господарство, соціально-культурна сфера, освіта, охорона здоров'я, погіршується стан доріг та інших засобів комунікації. До цього додається ще й надзвичайно неефективна система бюджетного менеджменту як у центрі, так і на місцях, що базується на старих управлінських традиціях. За цих умов саме процес прискореного формування місцевих фінансів має стати серйозним фактором стабілізації бюджетної системи в Україні.

Загалом бюджетний процес в умовах представницької демократії завжди є процесом пошуку шляхів розв'язання низки суперечностей:

– між інтересами громадян як платників податків, зацікавлених у їх зниженні, та як споживачів суспільних благ, що фінансуються за рахунок тих самих податків [3];

– між інтересами різних груп платників, кожна з яких, керуючись ідеологією «безквиткового пасажира», не проти долучитися повною мірою до споживання суспільних благ, перекидаючи тягар їх фінансування на інших [3];

– між виконавчою та законодавчою гілками влади. Народні обранці, що репрезентують у парламенті об'єктивно суперечливі інтереси виборців (які одночасно є платниками податків), обстоюють позиції зростання державних видатків й одночасно зниження податкового навантаження на всіх платників, або принаймні на тих, чий інтерес вони лобіюють. Водночас уряд об'єктивно більш зацікавлений у збалансуванні державних доходів і видатків, а щоб убезпечити себе від несподіванок, він, швидше,

прагнути до перевищення фактичного обсягу доходів над видатками шляхом свідомого зниження планового обсягу їх надходжень [3];

– між інтересами платників та інтересами державного апарату (державної бюрократії), зацікавленого у розширенні контрольованого ним обсягу фінансових ресурсів і, відповідно, підвищенні податкового навантаження на платників [3].

Місцеві бюджети є вагомою складовою бюджетної системи країни, тому зміна умов їх формування і виконання може суттєво позначитися на збалансованості бюджетної системи, фінансовій безпеці країни в цілому. Враховуючи це, реформування місцевих бюджетів, зокрема зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізація управління бюджетними коштами, удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу, посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів, підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства, забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів, повинно відбуватися поетапно з урахуванням суспільно-політичних та економічних умов із збереженням збалансованості бюджетної системи в цілому і у взаємозв'язку з проведенням реформ у галузях бюджетної сфери та інших сферах діяльності [4, с. 19].

Актуальним у цьому плані, й на далі, залишається запровадження нових, сучасних підходів та принципів адміністрування державних видатків, що спрямовані на підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів та перетворення бюджетної політики на дієвий інструмент соціально-економічного розвитку країни. Передусім, це стосується розробки простої та прозорої процедури надання трансфертів; наукового обґрунтування доцільності скасування міністерських нормативів; врегулювання питань місцевого оподаткування; створення сучасної нормативної бази для місцевих запозичень. Лише здійснивши зазначене можна буде розірвати зачароване коло неефективних витрат і створити фіскальний простір для потрібних інвестицій в обладнання, модернізацію установ, навчання та підвищення кваліфікації персоналу в сфері надання державних послуг.

До найбільш гострих проблем у сфері формування місцевих бюджетів, а також їхніх відносин із державним бюджетом України, у першу чергу, варто віднести використання вільних бюджетних коштів, нестабільність доходної бази, неефективну систему вилучення надлишків загальнодержавних податків, недостатнє фінансування з державного бюджету.

Ще один аспект цієї проблеми – нестабільність нормативів у системі відрахувань загальнодержавних податків із місцевих бюджетів у державний. Відповідно до чинного законодавства, нормативи відрахувань від загальнодержавних податків щорічно визначає вищий орган місцевого самоврядування. При цьому щорічно змінюються види податків, які належать зарахуванню в місцеві бюджети, що порушує стабільність доходної бази останніх.

Ще однією проблемою є невідповідність делегованих повноважень місцевих органів влади і надходженню коштів на ці цілі. Ситуацію ускладнюють органи державної влади, які при складанні бюджету і визначенні розмірів трансфертів "забувають" забезпечити фінансуванням усі передані на місця повноваження. Крім того, регіони України дуже різняться за рівнем життя, промислового виробництва, розвитку підприємництва. А українська бюджетна система передбачає "подушне" вирівнювання бюджетних витрат.

В економічно розвинених країнах фінансові проблеми регіонів розв'язуються через надання місцевим органам влади стабільно закріплених доходних джерел, розширення сфери місцевого оподаткування та реформування всієї системи міжбюджетних взаємовідносин [5, с.17]. Однак, практика України вже виявила численні конфлікти між державою і керівниками органів місцевого самоврядування у фінансовій сфері. Така ситуація є наслідком того, що більшість проблем місцевих фінансів, як і місцевого самоврядування загалом, залишаються неврегульованими в праві.

Правові держави в процесі тривалої еволюції винайшли шляхи розв'язання більшості з цих суперечностей і забезпечення консенсусу інтересів. Серед цих шляхів — створення системи громадського контролю за ефективним витрачанням бюджетних коштів, системи правових обмежень дискреційних фіскальних дій уряду та парламенту.

Висновки. Проведене наукове дослідження дало можливість зробити наступний висновок: для вирішення проблем, що виникають при формуванні місцевих бюджетів в Україні, доцільно запропонувати такі заходи з вдосконалення бюджетної політики:

– Розробка правових засад й механізму бюджетного регулювання в Україні, в яких зафіксовано стабільні частки різних рівнів влади – центральної, регіональної, місцевої – у розподілі загальнодержавних (регулюючих) податків.

– Залишення у розпорядженні місцевих органів влади відсотку від усіх платежів, що збираються на їх території. Це стимулюватиме місцеву владу до економічного, соціального та культурного розвитку регіонів.

– Створення ринку муніципальних цінних паперів. Акумуляція коштів через випуск облігацій

місцевих позик — явище нове для вітчизняної економіки, тому ринок муніципальних цінних паперів потребує якнайшвидшого розвитку, оскільки саме кошти, зібрані під відповідальність місцевої влади, в першу чергу, можуть бути спрямовані на збереження і розвиток виробничого потенціалу регіону, що відповідає інтересам не тільки влади, а і населення певної території.

– Розробка та реалізація регіональної податкової політики, яка повинна ґрунтуватись на чіткому законодавчому розподілі повноважень та відповідальності між державними, територіальними і місцевими рівнями управління. Удосконалення податкової системи на макро- та мікроекономічному рівнях має здійснюватись шляхом встановлення стабільних ставок податкових надходжень до державного і місцевих бюджетів та розширення прав місцевих органів виконавчої влади щодо формування і використання місцевих податків та зборів.

– Районна податкова адміністрація разом із районною адміністрацією за встановленими нормативами мають формувати проекти доходів району і решту надходжень до обласних і державного бюджету. Опрацюючи доходи бюджету по районах і в цілому по області, можна більш об'єктивно визначити можливі надходження до державного бюджету згідно із встановленими нормами та нормативами.

– В Україні необхідно створити багатоканальну систему формування бюджету, на основі якої кожен рівень бюджетної системи повинен мати власні доходи. Обсяг цих доходів має бути достатнім для забезпечення функцій і обов'язків, які покладаються на той чи інший рівень влади [2, с. 25].

Таким чином, успішний розвиток процесу становлення місцевих фінансів в Україні можливий лише за умови проведення в державі широкомасштабної адміністративної реформи, результатом якої має стати формування нової, сучасної бюджетної та податкової систем країни.

Література

1. Бюджетний кодекс: чинне законодавство зі змінами та допов. на 25 серпня 2010 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 110 с.
2. Варналій З. Регіональний розвиток України: проблеми та пріоритети / З. Варналій // Економіст – 2005. – № 6. – С. 24 – 27.
3. Геєць В. Бюджетна політика в Україні: проблеми та перспективи. - Дзеркало тижня, - №5, - 2004.
4. Даниленко А.І. Проблеми фінансової політики України й розвиток фінансово-монетарних важелів її реалізації / А.І. Даниленко // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 51–58.
5. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів / С.В. Слухай, О.В. Гончаренко // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 12–20.

Надійшла 13.10.2011

УДК 336.717;339.178.3

А. В. ОЛІЙНИК, О. В. САВІЦЬКА
Хмельницький національний університет

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто економічну сутність факторингових послуг. Проаналізовано стан розвитку ринку факторингу в Україні. Акцентовано увагу на джерелах фінансування факторингових операцій та їх структурі. Встановлено, що спостерігається тенденція збільшення обсягів факторингових послуг фінансовими установами за рахунок збільшення, у структурі джерел фінансування, власних коштів. У той же час спостерігається обмеження обсягів факторингу в банках внаслідок фінансової кризи.

The article discusses the economical nature of factoring services. The article analyses state of development of the Ukrainian factoring market. Attention is focused on funding sources of factoring transactions and their structure. The article establishes that there is a tendency to increase factoring services of financial institutions due to the enlargement of own means in the structure of funding sources. At the same time there is a decrease of factoring services in the banks due to financial crisis.

Ключові слова: факторингові послуги, інкасування дебіторської заборгованості, боргові зобов'язання, торгово-комісійні операції, факторингові компанії, джерела фінансування факторингу.

Постановка проблеми. Фінансовий ринок України перебуває на стадії становлення та розвитку, що супроводжується запровадженням нових видів фінансових послуг. Однією з таких послуг, що потребує дослідження на фінансовому ринку України, є факторинг. Останнім часом факторинг у нашій країні набуває все більшої популярності. Адже зі зростанням економіки та ділової активності підприємств зростає і їх потреба в оборотних коштах, необхідних для фінансування поточної діяльності, що потребує залучення додаткового капіталу. За цих умов для підприємств малого та середнього бізнесу оптимальним рішенням може стати факторинг.

Впродовж останніх років в Україні спостерігається значне зростання обсягів факторингових операцій та кількості факторингових компаній. Тому метою даної роботи є дослідження сутності